

Călin CIOBOTARI

SARAH BERNHARDT

sau despre cum țipă langustele

Puțină lume a crezut cu adevărat în proiectul teatral al regizoarei Anca Ovanetz, așa cum se configura el în toamna anului 2009: **Recviem pentru o stea sau Țipătul languste**, de John Murrell. Mai întâi că pare cumva desuet astăzi să faci spectacole despre ce se întâmpla în urmă cu un secol, ori să încerci a readuce în atenție, într-o lume care tocmai cu atenția are majore probleme, un Caz. La fel cum riscant e să lucrezi cu mituri, taman acum când tentația demitizărilor de tot felul dictează gesturile creatorilor moderni. Ca să nu mai vorbim de faptul că a face un spectacol de două ore cu actori de peste 70 de ani nu este deloc la îndemână. Cu toate acestea, Anca Ovanetz a pariat corect pe valențele profunde ale piesei lui John Murrell, pe inepuizabila seducție exercitată de legenda Sarei Bernhardt, și, nu în ultimul rând, pe doi actori ieșeni din „vechea gardă”: Cornelia Gheorghiu și Dionisie Vitcu. Așa se face că, timp de o lună, din sala Uzină a Naționalului ieșean s-au auzit, rând pe rând, strigătele războinice ale regizoarei, protestele unor deloc confortabili actori, oftatul adânc al direcțiunii, și, la final, aplauzele prelungi și oneste ale unui public flămând de mit, de legendă, de teatru...

Scrisă în anii '70, piesa lui John Murrell ne-o prezintă pe Sarah în ultimele secvențe ale inconfundabilului ei destin. O Sarah care nu se dezmințe, rămânând aceeași personalitate vulcanică, încăpățânată, agresivă, o Sarah contradictorie, grăbită să-și dicteze memoriile secretarului ei, Pitou, și, în același timp, blocată într-un fel de eternitate personală; întreaga-i viață a devenit o vastă scenă pe care se perindă flashurile trecutului. Marea actriță, întoarsă cu spatele la viitor, luând în râs prezentul, acolo, pe țărmul însoțit al oceanului, nu face altceva decât să trăiască pentru a-și aminti. „Ajută-mă să-mi amintesc!” este strigătul ei către un Pitou polivalent, funcționând fie ca secretar, fie ca partener de scenă, fie ca element de decor al unui destin mult mai presus de el, fie ca vechi prieten, fie ca *alter ego*, însă, de cele mai multe ori, ca mecanism de declanșare a amintirii. Și, rând pe rând, acolo, în arșița oceanică, sau în penumbrele asfințitului, Sarah își povestește viața: relația cu familia și cu scena, rolurile în care și-a pus la păstrare sufletul (*Fedra*, *Hamlet* etc.), cumplitul accident în urma căruia i-a fost amputat piciorul, prietenia cu marii scriitori ai veacului (Oscar Wilde, Hugo, Shaw ș.a.).

Pe ideea aceasta a memoriei și a luptei cu uitarea își construiește spectacolul Anca Ovanetz. Dă foarte mult credit scenografiei (Axenti Marfa), dar și temei teatrului în teatru. Insistă pe reconstituirea fidelă a unui anumit spirit al epocii: un panou cu afișe Sarah Bernhardt, bust Sarah Bernhardt, frânturi din vocea imprimată a actriței, mobilier de veac XIX etc. Nu evită să sublinieze adevărata industrie ce se născuse în jurul celei supranumite „evreica rătăcitoare”: peste tot, monograme, însemne ale „brandului”; până și Pitou poartă un costum-uniformă, pe spatele căruia este gravat numele celei căreia îi scrie memoriile. Atentă la biografia personajului, regizoarea și echipa ei optează pentru alb, ca tonalitate dominantă, cu efecte reușite de spectralitate, dar și pentru negru (unul dintre costumele Sarei), producându-se un surplus dramatic și o inteligență dialectică viață-moarte. Previzibilă dar inspirată cortina sonoră, preponderent alcătuită din bucăți de operă, cu înălțimi vocale aflate în fină concordanță cu „țipătul” interior al metaforice languste. La răstimpuri, în fundal răzbat umbrele, „cinstită” semiotică a timpului trecut, siluete-gând, de pe care carnația realului s-a topit, amintiri-schelet de care se agață ultimele speranțe. Unitatea de timp (o zi, o noapte) și unitatea de spațiu sunt mereu puse la îndoială de traducerea acțiunii în nenumărate planuri.

Discutabil, prin lipsa de justificare și de sens, finalul spectacolului: după ce mașiniștii acoperă „timpul” Sarei Bernhardt cu pânze de culoare închisă, la aplauze îi găsim pe protagoniștii spectacolului înconjurați de un grup de creaturi grotești – umbrele de până atunci coborâte în prezent. O nefericită rupere a vrăjii, un contrapunct vizual deranjant și fără noimă.

Cornelia GHEORGHIU

Piesa de rezistență a spectacolului rămâne jocul actoricesc, o adevărată demonstrație de măiestrie interpretativă, de tehnică și adevăr scenic. Cornelia Gheorghiu și-a lucrat cu minuțiozitate rolul. Ne oferă o Sarah în care trista decrepitudine se împletește cu o luciditate tăioasă. Ne oferă, succesiv, imagini exterioare – Sarah pozând „scenic”, Sarah jucându-se pe sine, Sarah contemplându-și din afară viața, dar și introspecții tulburătoare ce invită în realul psihologic. Un rol extrem de dificil, în care nuanțele sunt de maximă importanță, în care trecerile de la rol la ...rolul din rol cer actorului esențializare, capacitate de dedublare și, totuși, o constantă egalitate cu sine. Sublime tăceri, gamă impresionantă de intonații, gesturi nicio-dată întâmplătoare, felurime de stări redată cu dezinvoltură. Și totul după o îndelungată absență de pe scenă... Cuchi Gheorghiu (cum i se mai spune) nu doar că a oferit o lecție de actorie, dar a dat de gândit în privința mediocrității duse până la impostură în care se scaldă cele mai multe dintre tinerele ei colege de la Naționalul ieșean.

De partea cealaltă, Dionisie Vitcu a încântat, la rândul său, prin firească, promptitudine și știință a compunerii. Dificultatea rolului său consta în aceea că Pitou, secretarul, e pus în situația de a interpreta o varietate de roluri: mama Sarei, impresarul Jarrett, doctorul, Oscar Wilde... Altfel spus, Pitou trebuie să își facă interpretările la un nivel amatoristic, aspect subliniat de Vitcu prin teatralitate și „amatorismul” jucat. Tot Dionisie Vitcu este responsabil de contrabalansarea tragismului Sarei în zona comicului de situație. Nu lipsesc momentele în care societarul ieșean, în stilu-i inconfundabil, evadează din text: când i se cere să bată la ușă, găsește de cuviință să o facă ...verbal: „Boc! Boc! Boc!”, cu aluzie clară la premierul României. Apoi, un alt exemplu: printre Corneile și Racine, nu se poate abține să nu-l amintească și pe Alecsandri. Și așa mai departe.

Cu adevărat binevenită montarea Ancăi Ovanez de la Teatrul Național Iași, cu atât mai mult cu cât premiera a fost „sufixată” de conferința lui George Banu – „Sarah Bernhardt, primul star modern”. În sfârșit, după destul de mult timp și după tăceri destul de apăsate, instituția la care cândva își trăgea cupeul Sarah Bernhardt se poate lăuda cu un Eveniment. Să sperăm că nu e ultimul de acest fel...

Teatrul Național Iași – *Recviem pentru o stea sau Tipătul languste* de John Murrell. Traducere: George Doroșenco. Regie și adaptare: Anca Ovanez. Scenografie: Axenti Marfa. Ilustrație muzicală, asistență regie: Vladimir Doroșenco. Coregrafie: Oana Sandu. Cu: Cornelia Gheorghiu, Dionisie Vitcu. Figurație: Andreea Boboc, Cristina Bodnărescu, Maria Câmpăan, Ana Hegyi, Roxana Mârza, Andreea Spătaru, Bogdan Spiridon, Horia Veriveș, Vlad Volf. Data premierei: 27 februarie 2010.

HECUBA lu' Măniuțiu

Ce legătură există între Euripide și manele? Dar între ahei și motociclete? Cum poate fi redată drama femeilor troiene în așa fel încât această dramă să devină credibilă, palpabilă, pentru spectatorul de secol XXI, îndemnat să privească, precum un tablou, la o încercare de reconstituire *live* a istoriei? Fără menajamente, fără a ascunde sub preșurile disimulării un mod universal de a fi al omului, fără senzația că toate astea țin de registrul ficțiunii, ci, din contra, că reprezintă datele de fond ale unui continuu război, în care morala de învingător și cea de învins sunt la fel de firești precum respirația.

Din astfel de meditații pare să își tragă seva scenariul ***Aici, la porțile beznei*** pe care îl propune, la Teatrul Național Iași, Mihai Măniuțiu. O riguroasă esențializare a câtorva dintre tragediile euripidiene, având ca element central tragica figură a Hecubei, soția învinsului rege troian Priam, devenită captivă și silită să-și vadă copiii, Polyxene și Polydorus, uciși.

Durere, sete cumplită de răzbunare, umilință și demnitate, șiretenie feminină și sublim simbol al maternității, Hecuba, așa cum ne-o livrează Măniuțiu, este un punct terminus pe o ipotetică hartă civilizațională. Ai impresia că, odată cu ea, apune un eon, că reprezintă